

DOUĂ FRAGMENTE CERAMICE STAMPILATE DE LA ULPİA TRAIANA SARMIZEGETUSA

În cele ce urmează, ne propunem să prezentăm două stampile inedite de pe fragmente ceramice provenind de la Ulpia Traiana Sarmizegetusa.

1. Fragment buză de *mortarium* (pl. I 1), pastă roșcată-cărămizie grosieră; în partea interioară pietricelele încep imediat de sub buză. Descoperit în complexul denumit convențional 002 (sediul procuratorilor financiari ai Daciei Apulensis), în curtea clădirii, la 0,45 m adâncime. Pe partea răsfrîntă a buzei, perpendicular pe cantul ei, a fost imprimată o stampilă în două registre despărțite între ele printr-o bandă a cărui element decorativ îl constituie trei 8-uri culcate. Lungimea stampilei este de 7,5 cm, lățimea de 3,5 cm. Colțul din dreapta, sus este rupt. Înălțimea literelor este aceeași în ambele registre și anume 11 mm. Grafia lor este corectă, ca și imprimarea. Deteriorarea piesei, însă, ca și starea fragmentară a stampilei crează dificultăți în lectură. În registrul superior se poate citi SABINVS, după care urmează ruptura. În registrul inferior se pot citi cu siguranță primele două litere V și O și ultimele cinci, TATIS. Credem că este vorba de un nume feminin, la genitiv, VO[LVP]TATIS. De asemenea, sîntem de părere că în spațiul rupt din registrul superior, unde ar fi loc pentru două litere, era scris OF, prescurtarea cuvîntului *officina*. Astfel încît stampila poate fi întregită astfel: SABINVS OF(ficina)/VO[LVP]TATIS. Avem, așadar, de-a face cu un Sabinus, lucrător într-un atelier al cărui proprietar era o femeie, Voluptas. Acest din urmă nume este, pînă acum, necunoscut în Dacia. Îl regăsim doar la Roma¹ și în Africa². Putem, deci, presupune că proprietara atelierului era o persoană de origine italică. Faptul că o femeie este proprietar de atelier nu este un lucru neobișnuit. Chiar în Dacia cunoaștem o *mater collegii centonariorum et fabrum*³, la Apulum. Un asemenea gen de stampilă nu este, pînă acum, cunoscut în provincia noastră⁴ și nici în restul teritoriului României⁵. Presupunem însă că este vorba de o producție locală, poate chiar de la Ulpia Traiana sau, probabil, de la Apulum, unde se pare că exista un atelier specializat⁶.

2. Fragment toartă de amforă (pl. I/2), descoperit în complexul denumit convențional „Malagbel A“, în timpul degajării laturii de sud, la 0,40 m adâncime.

¹ CIL VI, 26150, 14710, 14874, 22960 etc.

² CIL VIII, 5257.

³ CIL III, 1207 (Apulum).

⁴ Pentru bibliografia mortariilor stampilate din Dacia intracarpatică, vezi Cloșca L. Băluță, *Sigilla mortariorum Apulensia*, în *Apulum*, XV, 1977, p. 245, n. 8.

⁵ V. V. Culică, *Un nou „mortarium“ cu stampilă descoperit în Dobrogea*, în *SCIV*, 16, 2, 1965, p. 373 sqq.; idem, *Stampile pe mortaria găsite în sud-vestul Dobrogei*, în *SCIV*, 22, 2, 1971, p. 331 sqq.; Cloșca L. Băluță, *op. cit.*, p. 245, n. 7. Nu ne-a fost accesibilă lucrarea prezentată de C. C. Petolescu la seminarul internațional „Terra antiqua Balcanica“, vezi C. C. Petolescu, *Note epigrafice IV*, în *SCIVA*, 31, 3, 1980, p. 458, n. 11.

⁶ Cloșca L. Băluță, *op. cit.*, p. 248.

Pl. — I/1 Fragment buză de mortarium stampilată.

Pastă roșcat-gălbuie, semifină, cu slip gălbui. Pe această toartă a fost imprimată, defectuos, o stampilă, încadrată într-un chenar dreptunghiular, cu latura mică din sînga rotunjită. Datorită imprimării greșite, nu se poate vedea latura din dreapta. În chenar se pot descifra următoarele patru litere grecești: KOYA. Presupunem că avem de-a face cu un nume latinesc, scris grecește și avem în vedere două variante. În cazul în care stampila nu se termină după litera A, am putea presupune existența unui P și atunci citim: KOYAP, prescurtare a numelor Quartus, Quartinius etc. În cazul în care stampila este întreagă, ne putem gândi — și această ipoteză ni se pare mai plauzibilă — la *tria nomina* prescurtate

Pl. I/2 — Fragment toartă de amforă stampilată.

și transcrise în limba greacă. În acest caz citim: **K(ολύτρος) Ού(. . .) Α(. . .)**. La Ulpia Traiana mai cunoaștem o singură stampilă cu litere grecești (IDR III/2, 583). O combinație de acest fel — un *praenomen* care să înceapă cu Q, un *nomen* care să înceapă cu V și un *cognomen* care să înceapă cu A este extrem de rar în Dacia. Cunoaștem un singur personaj, Q. Vibius Amillus, augustal al Ulpiei Traiana (CIL III, 1572). Pentru că personajul pare de origine celtică, după *cognomen*-ul Amillus⁷ și pentru că *nomen*-ul Vibius se transcrie în grecește Βιβίος⁸, presupunem că nu se poate face nici o apropiere între cele două epigrafe. Se pune însă întrebarea de ce la Ulpia Traiana — deoarece socotim fragmentul ca aparținând producției unui atelier local — un meșter cu nume latinesc și-l transcrie în grecește. Deși cazul nu este singular la Sarmizegetusa⁹, credem că s-ar impune un studiu mai amănunțit atât asupra vieții economice a capitalei Daciei romane, cât și asupra etniei populației sale.

ADELA PAKI

DEUX FRAGMENTS CÉRAMIQUES ESTAMPILLÉS À ULPIA TRAIANA SARMIZEGETUSA

(Résumé)

Le présent travail se propose de mettre en circulation deux estampilles inédites d'Ulpia Traiana Sarmizegetusa. La première (pl. I/1) est imprimée sur un bord de *mortarium* en deux registres, séparés par une bande décorative de 8-s horizontaux. La lecture que nous proposons est: SABINVS OF(ficina)/VO[LVP]-TATIS. Nous supposons qu'il s'agit d'une production locale, peut-être de l'endroit même de la découverte, peut-être d'Apulum, où il existe un atelier spécialisé. La seconde (pl. I/2) est imprimée défectueusement sur une anse d'amphore et contient quatre lettres grecques: KOYA. L'hypothèse la plus vraisemblable nous semble être *tria nomina* latins, transcrit en grec. Les raisons de cette transcription nous restent inconnues, mais elle n'est pas sans analogies à Sarmizegetusa. Nous proposons la lecture K(ολύτρος) Ού(. . .) Α(. . .).

⁷ Wilhelm Schulze, *Geschichte Lateinischer Eigennamen*, Berlin, 1933, p. 449 și n. 4.

⁸ *Idem*, p. 507.

⁹ Vezi, de exemplu, Aelia Cassia din IDR, III/2, 223, cu un nume latin tipic, transcris grecește.